

СОЦІОЛІНГВІСТИЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВІДАБРЕВІАТУРНОГО СЛОВОТВОРЕННЯ НОВОТВОРІВ-НАЗВ ОСІБ ЗА РОДОМ ЇХНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕРШИХ ДЕСЯТИЛІТЬ ХХІ СТОЛІТТЯ

*О. О. Вороніна, аспірантка Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
(Київ, Україна)*

e-mail: o.voronina@school155.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-5994-6252>

У статті представлено дослідження новітнього відабредіатурного словотвору про можливі, на думку носіїв мови, форми відабредіатурних номінативних дериватів. Мета роботи – виявити системність у творенні відабредіатурних номінативних дериватів від основи загальновідомих актуальних абредіатур.

У ході дослідження, окрім інваріантних дериватів, виокремлено факультативні форми слів, оскільки мова жива й до новотворів різні носії додають різні відомі їм афікси. Суфіксальний спосіб словотворення виявлено провідним у виробленні новотворів-назв осіб, будова яких є переважно такою: коренева морфема, записана відповідно до орфоепічних властивостей абредіатури нарівні з іншими формантами, з малої літери, морфемний шов на межі з інтерфіксом, суфікс, закінчення.

Для соціолінгвістичного аналізу проведено опитування 60 осіб упродовж 2021–2023 рр. Результати опитування засвідчують, що науковий розвиток теми відабредіатурного словотворення й уніфікація форм відповідно до чинних норм літературної мови важливі, оскільки носії мови по-різному утворюють відабредіатурні номінативні деривати. Також виявлено прогнозовані еталонні форми новітніх слів. Від основ ЗНО, МНС, ІТ, АТО, ДСНС, ООС, ТрО доцільніше утворювати такі іменники-назви осіб: зеен/ов/ець, еменес/ник айт/ів/ець, ат/ов/ець, деесенес/ник, оос/ів/ець, теер/ов/ець.

Ключові слова: *відабредіатурний дериват, словотворчий афікс, словотвірна норма, назви осіб.*

Актуальність дослідження зумовлена потоком інформації в сучасному світі з різних джерел, зокрема з новинних ресурсів, а також важливістю теоретичної бази про динаміку розвитку мови в синхронному аспекті (окреслення тенденцій, шляхів поповнення лексики). Тому виявлення номінативних відабредіатурних новотворів, що відображають назви осіб за різними видами діяльності, стало предметом пропонованого дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В останні десятиліття відчутною є тенденція до двох протилежних процесів в українській мові, що розвиваються паралельно та є однаково актуальними для мовців. По-перше, розширено групи номінацій, в основі яких лежать утрачені протягом минулого століття граматичні форми та лексичні одиниці. По-друге, словниковий склад мови поповнюють запозичення та деривати, утворені з непродуктивної раніше твірної основи. Це зумовлено розширенням після здобуття Україною незалежності 1991 року комунікативної функції української мови, тобто її залучення до всіх сфер суспільного життя. Відабредіатурний словотвір сучасної української мови досі не став предметом глибоких систематизованих досліджень. Опосередковано нові відабредіатурні деривати, що виникли в незалежній Україні, досліджували в монографіях, дисертаціях, наукових посібниках чи окремих статтях А. Нелюба, Є. Редько [14], Ж. Колоїз [10], К. Городенська [4], Л. Бойченко [2], М. Навальна [13], Н. Клименко, Є. Карпіловська, Л. Кислюк [9], Ю. Романюк [18].

Метою цього дослідження є виявлення та уніфікація відабредіатурних номінативних новотворів сучасної української мови, а саме назв осіб за родом їхньої діяльності, а також виявлення тенденцій відабредіатурного словотворення перших десятиліть ХХІ століття. Дослідження дасть змогу виробити зразки нового українського лексикону відабредіатурних

дериватів, що в перспективі має бути відображене в лексикографічних працях (укладання словників новотворів, тлумачних словників) та соціолінгвістичних дослідженнях.

Завдання полягає в тому, щоб дослідити граматичні інновації, твірною основою яких є як активні аббревіатури, так і лексичні аббревіатурні неологізми.

Матеріали й методи дослідження. За спостереженнями С. Мартінек, що базовані на висновках польського лінгвіста Є. Бартвінського, «лінгвістичний аналіз має спиратися на дані, вилучені з трьох найважливіших джерел: системи мови, матеріалів анкет і текстів – і верифіковані на ґрунті інтуїції дослідника» [12; с. 26]. Саме за такою системою проведено аналіз зазначених нижче відаббревіатурних дериватів за принципом індукції: від конкретних лексем до загальних висновків про еталонні форми та їхню будову. Оскільки відаббревіатурні похідні форми найменш досліджені з-поміж інших типів дериватів, сучасні носії мови – одне з найактуальніших джерел добору одиниць для аналізу. У ході дослідження складено опитувальник, у якому дібрано максимально універсальні, відомі будь-якому респондентові, незалежно від соціокультурної належності, аббревіатури; твірні основи – аббревіатури – дібрано з урахуванням семантичного потенціалу творення номінативної форми. Респондентам запропоновано утворити похідні форми від зазначених аббревіатур.

Результати дослідження та їх обговорення. Активізація процесу появи новотворів відбулася в кінці ХХ – першій чверті ХХІ століття. Як засвідчують реєстри новітніх словників, саме *новотвори*, тобто нові слова, «створені в системі української мови за власними словотворчими зразками», переважають у сучасному українському лексиконі. «Доказом цього є аналіз поповнення старих словотвірних гнізд, складу гнізд, утворених від нових лексем, як питомих, так і запозичених» [9; с. 12].

Робота мовців ХХІ століття зі словом відбувається різними шляхами: їй притаманні і внутрішньосистемні, питоми українські мовні ресурси, і копіювання іншомовних зразків, у яких, як зауважував С. Караванський, «ще довго – не одне десятиліття – доведеться усувати шкоду, заподіяну вільному розвитку нашої мови» [7, с. 32]. Останній процес, безумовно, шкодить власним номінаційним ресурсам української мови, і його причинами є некритичне оцінювання словотворчих засобів, що побутують у розмовній лексиці, або двомовність, що, за С. Караванським, на практиці обмежує розвиток однієї з «двох рідних мов», а саме автохтонної української [там само].

Основними тенденціями формування новотворів у період із 90-х років ХХ століття до першої чверті ХХІ століття є економія мовних засобів, дотримання усталених лексичних чи словотвірних норм номінації (узуальні моделі) паралельно з відхиленнями від таких норм чи їхнім розхитуванням (оказіональні моделі). Це підтверджено в монографії «Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі» загалом [9, с. 7] та результатами проведеного соціолінгвістичного опитування зокрема.

Увага носіїв мови зосереджена не на граматичній правильності форми, а передусім на семантиці слова. Й. Коженський називає це інтенціональністю мови, стверджуючи, що наміром мовця найчастіше є найлегше й максимально природне пояснення. Оскільки мова – це результат діяльності, яка є навмисною й цілеспрямованою, семіотичний інтерактивний зв'язок висловлення й повідомлення також має суто діяльнісний характер. «Ми виходимо з того, що соціальна людина в цьому мисленнєвому контексті має експресивно-комунікативні потреби, зумовлені рівнем цивілізаційного розвитку. <...> На певному етапі цивілізаційного розвитку є також потреба в різноманітних засобах вираження, тобто потреба мати можливість виразити той самий сегмент реальності різними способами. Якщо за замовчуванням для стану характерна симетричність відношення вираження – значення, кількість засобів вираження завжди “відстає” від диференційних потреб повідомлення» [1, с. 101].

Динаміку поширення відаббревіатурного словотворення вдалося простежити на матеріалі дериватів, засвідчених у словниках ХХ – початку ХХІ ст. У передмові до «Словника українських морфем» (2001 р., представлено морфемні моделі 40000 слів), Л. Полюга зазначив, що ініціальні аббревіатури, так само як й емоційно та стилістично забарвлені слова, відсутні в його реєстрі, а «деякі похідні від них» наведені [16, с. 16–17]. Зокрема, єдиною номінативною

відабредвіатурною лексекою в згаданому словнику виявилося слово «оун/ів/ець» (від ОУН) [16, с. 213].

Ю. Меженко у «Великому орфографічному словнику сучасної української мови», уперше надрукованому у 2008 році, подає такі номінативні відабредвіатурні деривати (зі 150000 слів усього 7 лексем): *бамівець* [3, с. 47], *вузівець* [там само, с. 154] (твірною основою є ненормативна абредвіатура ВУЗ), *емтеєсівець* [там само, с. 242], *есесівець* [там само, с. 254], *натовець* [там само, с. 514], *оунівець* [там само, с. 617], *райкомівець* [там само, с. 830].

У першому в історії української мови тлумачному словнику – одинадцятитомному «Словнику української мови» (1970–1980 рр.) – з наведених у попередньому абзаци слів зафіксовано лише 4: *вузівець*, *емтеєсівець*, *есесівець*, *райкомівець* [19]. У словнику «Словотворчість незалежної України», виданому в 2017 році, уже зібрано численні відабредвіатурні іменники з суфіксами *-ець* (наприклад, *ДНРівець* [14, с. 110], *дуківець* [там само, с. 118], *фсбівець* [там само, с. 126], *іділівець* [там само, с. 167] тощо) та *-ник* (наприклад, *набушник* [там само, с. 254], *апешник* [там само, с. 33], *бепепешник* [там само, с. 47], *бібісішник* [там само, с. 49], *даїшник* [там само, с. 124]).

Тож стрімка динаміка відабредвіатурних дериватів в українській мові є досить помітною, що й потребує продовжувати дослідження, а соціолінгвістичний підхід дає чи не найбільшу результативність в описі лексичного ареалу.

Аналіз результатів соціолінгвістичного опитування, яке є основою нашого дослідження й було проведене через соціальні мережі за допомогою гуглформ, показав, наскільки затребуваним для носіїв мови є всебічне дослідження явища творення форм відабредвіатурних дериватів.

Розгляньмо запропоновані в опитуванні твірні основи, від яких респонденти утворювали назви осіб: *ЗНО* (зовнішнє незалежне оцінювання), *МНС* (Міністерство з надзвичайних ситуацій), *ІТ* (інформаційні технології), *АТО* (Антитерористична операція), *ДСНС* (Державна служба з надзвичайних ситуацій), *ООС* (Операція об'єднаних сил), *ТрО* (територіальна оборона). Відповіді, надані респондентами, проаналізовано в ході виявлення еталонних словотвірних моделей номінативних відабредвіатурних дериватів-назв осіб, на підставі чого висунуто словотвірну норму для відабредвіатурних номінативних дериватів.

О. Тараненко констатує активізацію в останні роки відіменникової деривації, називаючи такі моделі неофіційними («розмовні, професійні, жаргонні» [20, с. 82]) та пов'язуючи це з вільним розвитком медіа незалежної України.

Незважаючи на сталість окремих мовних чинників, що зумовлюють появу паралельних утворень на морфемному рівні, широка варіантність слів усе ж не є закономірним явищем. Виокремити для української мови граматично типові форми, побудувати й дослідити граматичні моделі для відабредвіатурних дериватів є важливим й актуальним завданням, що й зумовлює новизну дослідження.

У корпусі окремих словотвірних моделей виокремлено інваріантні, або основні, вияви способів словотворення та факультативні. Інваріантною є модель «коренева морфема + інтерфікс + суфіксальний афіксоїд». Розглянемо їх, проаналізувавши особливості виокремлення інваріантних формантів.

Коренева морфема відабредвіатурних дериватів. На думку К. Городенської, «різне графічне оформлення кореневої і суфіксальної частин відбиває зв'язок таких найменувань осіб із твірною абредвіатурою, що дуже важливо на початку їх уживання, але воно не типово для української мови» [4, с. 18]. Респонденти, не маючи в словниках чи навіть інтернет-ресурсах еталонного слова, утвореного від абредвіатури, пишуть абредвіатуру, яка стає кореневою частиною в суфіксальному дериваті-іменнику, усіма можливими способами, наприклад: *ЗНО...*, *зно...*, *зенео...*, *зеено...*. Дослідниця вважає доцільним записувати так, щоб однаково передавати всі частини у відабредвіатурних найменуваннях осіб. Цей же погляд на кореневу морфему відабредвіатурного іменника втілений під час укладання раніше згаданих словників («Словник українських морфем», «Великий орфографічний словник сучасної української мови. 150000», «Словник української мови» в 11 томах), напр.: *оунівець*, *есесівець*, *натовець*. Окрім того, у

дослідженні ініціальних абревіатур важливо врахувати ще одну особливість: Д. Гринчишин у статті 1976 року зауважує, що «питання про вимову літерних та поскладово-літерних абревіатур поки що не розглядалось в українському мовознавстві» [5]. Дослідник систематизував у своїй статті вимову ініціальних абревіатур носіями мови й виявив, що на вибір між звуковою або літерною вимовою складників ініціальної абревіатури впливає черговість розташування голосних та приголосних звуків (якщо поряд голосний і приголосний або кілька голосних, вимовляють за звуками; якщо поряд кілька приголосних або використані лише приголосні, – за літерами відповідно до нормативної вимови самих літер).

Зважаючи на думки мовознавців, робимо висновок, що для відабревіатурного іменника, утвореного від твірної основи *ЗНО*, доцільною буде коренева морфема *зеено-*, для *МНС* – *еменес-*, для *ІТ* – *айті-*, для *АТО* – *ато-*, для *ДСНС* – *деесенес-*, для *ООС* – *оос-*, для *ТрО* – *тееро*. Беручи за основу такий підхід до вираження кореневої відабревіатурної морфеми, результати опитування, якщо оцінювати дериват саме в кореневій частині, можемо поділити на 3 групи: інваріантні (*зееновець*, *еменесник*, *айтівець*, *атовець*, *оосник*), факультативні (*зновець*, *десеенесник*, *тровець*, *мнсник*), недопустимі через невідповідність встановленим вище принципам запису абревіатури як кореневої морфеми (велика / мала літера (*МНСник*, *МНС-ник*, *ООСник*, *ООС-ник*, *ДСНСник*, *ТрО-вець*, *АТОвець*), літературні особливості вимови (*емнесник*, *емчесник*, *ітвник*, *дснсник*)).

Суфіксальні афіксоїди відабревіатурних номінативних дериватів. За семантикою назви осіб традиційно поділяють на п'ять основних лексико-семантичних груп: 1) назви осіб за родом діяльності та професією (саме такі за значенням твірні основи були запропоновані в опитуванні); 2) назви осіб за національною і територіальною ознаками; 3) назви осіб за соціальним і майновим станом, суспільно-політичним становищем; 4) назви осіб за сімейними й родинними стосунками, свояцтвом; 5) назви осіб за зовнішніми ознаками і внутрішніми властивостями [11, с. 7]. Отже, дослідімо суфікси, притаманні питомо українським лексемам, що належать до першої групи назв осіб.

Згідно з дослідженнями С. Пономаренка, такі суфікси «з семантикою осіб чоловічої статі за родом / видом діяльності, професією <...> є продуктивними в сучасній українській мові: *-ник*, *-ець*, *-анин*, *-ик* / *-ік*, *-ист* / *-іст*, *-ант* / *-ент*, *-ор* / *-ер*, *-ир* / *-ар*» [17, с. 187].

Л. Полюга зазначає, що суфікси *-ець* [16, с. 379] та *-ник* [там само, с. 385] є фактично однаково поширеними для назв осіб за родом занять, належністю до певної спілки, об'єднання; суфікс *-ист* / *-іст* (запозичений із латинської) указує на назви осіб за фахом, за партією, за належністю до угруповань [там само, с. 381]; суфікс *-ик* визначає назви осіб за характером діяльності, проте не поширений [там само, с. 380].

О. Тараненко звертає увагу на суфікси *-ник*, *-ик*, *-ець* як продуктивні для суфіксальних дериватів «назв осіб за загальносоціальним статусом» [20, с. 83].

О. Кровицька наголошує, що «в категорії *nomina personalia* у 16–18 ст. найчисленнішими є словотвірні типи із суфіксами праслов'янського походження: *-ник*, *-ець* та *-ин*. Ці суфікси виявляють особливу функціональну активність, що забезпечує їм першорядну роль у творенні назв осіб», з-поміж них «найпродуктивнішим для 16–18 ст. є суфікс *-ник*, який функціонально найтісніше пов'язаний зі словотворенням назв осіб за професією та родом діяльності» [11, с. 7].

Тож доречно буде вважати суфікси *-ник* та *-ець* основними продуктивними для творення номінативних дериватів-назв осіб. З-поміж новотворів, запропонованих респондентами, з погляду раціонального вживання кореневої морфеми та використання типового для словотвірних моделей-назв осіб суфікса можна виокремити інваріантні форми (*зньолик*, *оосівець*, *оосовець*, *оосесник*, *тероборонець*), факультативні (*атосівець*, *зносик*, *ЗНО-здобувач*) та недопустимі через невідповідність суфікса лексичному значенню слова (*ЗНОіст*) або використання суфікса, не притаманного українській мові (*мнсник*, *МНСнік*, *МНСнік*, *АТОшнік*, *атошнік*).

Інтерфікси відабревіатурних номінативних дериватів. Окрім традиційної словотвірної моделі суфіксального типу, дедалі продуктивнішими є інтерфікси. Інтерфікси (нарощення, або субморфи, або аугменти, або звукові прокладки – існують різні назви цієї морфеми)

«спостерігаємо в процесі утворення відабrevіатурних одиниць на позначення осіб, належних до певних політичних партій, військових формувань, міжнародних організацій, спортивних і медичних об'єднань» (найчастіше) [6, с. 77]. Н. Клименко нараховує в українській мові близько 30 інтерфіксів, поділяючи їх на «продуктивні, які часто використовують у похідних словах і словоформах (-о-, -е-, -и-, -в-, -л-, -ів-, -й-, -н-), і малопродуктивні (-а-, -ою-)», а також унікальні (наприклад, -с-); інтерфікс -ш- – лише для відприслівникових прикметників. Окрім того, Н. Клименко зауважує, що інтерфікси найчастіше використовують для творення термінів та відабrevіатурних дериватів [8, с. 226].

На останньому інтерфіксі варто наголосити, оскільки деякі респонденти, відповідаючи на поставлене запитання, активно його використовували: -ш- як інтерфікс загалом не поширений серед питомо українських номінативних лексем. Слова на -шник у «Великому орфографічному словнику» переважно мають -ш- як частину кореневої морфеми, напр.: *горішник* (від «горіх» із чергуванням *х* на *ш* у корені перед суфіксом), *вершник* (від «верх» із чергуванням *х* на *ш* у корені перед суфіксом). *Свинушник* було єдиним у словнику, де -ш- використано як інтерфікс. Трапляється кілька лексем, де -ш- перед -ник – результат дисиміляції приголосних, наприклад: *городошник*, *збитошник*, *мірошник*, *рушник*, *яшник*. Згідно з дослідженням О. Шонц, дисиміляція приголосних [чн] – [шн] перед *д*, *н*, *т*, виявлена достатньо непослідовно: закріплена переважно в народнорозмовних словах і не представлена в словах літературного походження та термінах, що свідчить про розмовну особливість цього явища [21, с. 155]. Порівнявши словотвірні моделі, констатуємо, що відабrevіатурні номінативні деривати на -шник, утворені респондентами, варто вважати такими, що стоять на периферії і загалом не відповідають нормам українського літературного словотворення. Респонденти використали -ш як інтерфікс у таких відабrevіатурних формах: *ООСшник*, *ТРОшник*, *трошник*, *тереошник*, *АТОшник*, *атошник*, *АТО-шник*, *ІТшник*, *ІТшник*, *ітішник*, *айтішник*, *ІТчник*, *ЗНОшник*, *ЗНО-шник*, *зношник*, *зенеошник*, *ЗНОчник*. Натомість основні, притаманні нормам української літературної мови інтерфікси, можна простежити в таких дериватах респондентів: *зееновець*, *айтівець*, *атовець* (із морфемним швом на межі кореня й інтерфікса), *оосівець*.

Висновки й перспективи. Дослідження граматичних інновацій, твірною основою яких є як активні абrevіатури, так і лексичні абrevіатурні неологізми, засвідчені в результаті опитування, дало змогу виокремити такі еталонні відабrevіатурні деривати відповідно до проаналізованих словотвірних норм: *зеен/ов/ець*, *еменес/ник*, *айт/ів/ець*, *ат/ов/ець*, *десеенес/ник*, *оос/ів/ець*, *теер/ов/ець*.

Афіксація, а саме суфіксальний спосіб словотворення, є основним способом формування новотворів-назв осіб, будова яких є переважно такою: коренева морфема, що відповідає орфоепічним властивостям абrevіатури та записана нарівні з іншими формантами, з малої літери, морфемний шов на межі з інтерфіксом, суфікс, закінчення. Про перспективність досліджуваної теми та необхідність її висвітлення свідчить різноманіття словотвірних моделей у відповідях респондентів, напр.: *ЗНОшник та зееновець*, *мнсник та МНСець*, *ІТшник та айтівець*, *атовець та АТО-шник*, *десеенесник та ДСНСівець*, *ООСівець та оосівець*, *тереошник та Тро-вець*. Тож тема потребує докладного й усебічного висвітлення й вироблення словотвірної норми для відабrevіатурних дериватів-назв осіб.

Список використаної літератури

1. Kořenský Jan. Proměny myšlení o řeči na rozhraní tisíciletí. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. 251 s.
2. Бойченко Л. М. Структурно-семантичні типи абrevіатур і діапазон їх дериваційної активності в сучасній українській мові. *Мовознавство*. 1982. № 5. С. 75–80.
3. Великий орфографічний словник сучасної української мови. 150 000 / за заг. ред. Ю. С. Меженка. Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2008. 1184 с.
4. Городенська К. Г. Українське слово у вимірах сьогодення. Київ : Ін-т укр. мови НАН України; КММ, 2014. 124 с.
5. Гринчишин Д. Г. Вимова літерних та поскладово-літерних абrevіатур. 1976. URL : <http://kulturamovny.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine10-10.pdf> (дата звернення: 11.03.2023).
6. Денисовець І. В. Явище інтерфіксації в сучасній українській деривації. *Філологічні науки*. 2020. № 32. С. 75–80.

7. Караванський С. Й. Пошук українського слова, або Боротьба за національне «Я». Київ : ВЦ Академія, 2001. 233 с.
8. Клименко Н. Ф. Інтерфікс. *Українська мова: енциклопедія* / НАН України, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні, Ін-т укр. мови; редкол.: В. М. Русанівський [та ін.]. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. Вид. 2-ге, випр. і допов. С. 226.
9. Клименко Н. Ф., Карпіловська Є. А., Кислюк Л. П. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі. Київ : Вид. дім Дмитра Бураго, 2008. 336 с.
10. Колоїз Ж. В. Неузале словотворення : монографія. Кривий Ріг : НПП Астерікс, 2015. 156 с.
11. Кровицька О. В. Назви осіб в українській мовній традиції XVI–XVIII ст. Семантика і словотвір. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2002. 213 с.
12. Мартінек С. Емпіричні й експериментальні методи у сучасній когнітивній лінгвістиці. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2011. Вип. 52. С. 25–32.
13. Навальна М. І. Особливості редагування відабревіатурних утворень. *Соціум. Документ. Комунікація. Серія «Філологічні науки»*. 2018. № 6. С. 121–135.
14. Нелюба А. М., Редько Є. О. Словотворчість незалежної України. 2012-2016. Словник / загальна редакція Нелюби А. М. Харків : Харківське історико-філологічне товариство, 2017. 460 с.
15. Опитувальник. Google forms.
16. Полюга Л. М. Словник українських морфем. Львів : Світ, 2001. 448 с.
17. Пономаренко С. С. Сучасна українська мова: Морфеміка. Дериватологія. Морфонологія : навчальний посібник. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 300 с.
18. Романюк Ю. В. Слововірний потенціал нових засобів номінації у сучасній українській мові. *Мови та культури у новій Європі: контакти і самобутність : збірник наукових доповідей*. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2009. 672 с.
19. Словник української мови. В 11 т. / ред. кол. : І. К. Білодід (голова) та ін. Київ : Наукова думка, 1970–1980. Т. 2. 1971. С. 478, 486; Т. 8. 1977. С. 442; Т. 11. 1980. С. 674.
20. Тараненко О. О. Актуалізовані моделі в системі словотворення сучасної української мови (кінець ХХ–ХХІ ст.) : монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. 248 с.
21. Шонц О. П. Науково-теоретичне обґрунтування вимовних норм української літературної мови (кінець ХІХ – початок ХХ століття). *Записки з українського мовознавства : збірник наукових праць*. 2000. Вип. 10. С. 146–156.

References

1. Korenskyi, Jan. (2014). Promeny myshleniia o rechi na rozhrani tisíciletii [Changes in thinking about speech at the turn of the millennium]. Olomouc: Univerzita Palackeho v Olomouci, 251 (in Cz.).
2. Boichenko, L. M. (1982). Strukturno-semantychni typy abreviatur i diapazon yikh deryvatsiinoi aktyvnosti v suchasni ukrainskii movi [Structural and semantic types of abbreviations and a range of their derivative activity in modern Ukrainian language]. In: *Movoznavstvo [Linguistics]*, 5, 75–80 (in Ukr.).
3. Mezhenko, Yu. S. (Ed.) (2008). Velykyi orfohrafichnyi slovnyk suchasnoyi ukrayinskoyi movy. 150000 [A large orthographic dictionary of the modern Ukrainian language]. Donetsk: TOV VKF “BAO”, 1184 (in Ukr.).
4. Horodenska, K. H. (2014). Ukrayinske slovo u vymirakh sohodennia [The Ukrainian word in today's dimensions]. Kyiv: In-t ukr. movy NAN Ukrayiny; KMM, 124 (in Ukr.).
5. Hrynchyshyn, D. H. (1976). Vymova liternykh ta poskladovo-liternykh abreviatur [Pronunciation of letter and syllabic-letter abbreviations]. Available at : <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine10-10.pdf> (in Ukr.).
6. Denysovets, I. V. (2020). Yavysheche interfiksatsii v suchasni ukrayinskiy derivatsii [The phenomenon of interfixation in modern Ukrainian derivation]. In: *Filolohichni nauky [Philological sciences]*, (32), 75–80 (in Ukr.).
7. Karavanskyi, S. J. (2001). Poshuk ukrayinskoho slova, abo Borotba za natsionalne “Ya” [The search for a Ukrainian word, or The struggle for the national “I”]. Kyiv: VTS Akademiia, 233 (in Ukr.).
8. Klymenko, N. F. (2004). Interfiks [Interfix]. In: *Ukrayins'ka mova: entsyklopediya [Ukrainian language: an encyclopedia]*. Kyiv: Vyd-vo “Ukrayins'ka entsyklopediya” im. M. P. Bazhana. Vyd. 2-he, vypr. i dopov. 226 (in Ukr.).
9. Klymenko, N. F., Karpilovska, Y. A. & Kysliuk, L. P. (2008). Dynamichni protsesy v suchasnomu ukrayinskomu leksykonі [Dynamic processes in the modern Ukrainian lexicon]. Kyiv: Vyd. dim Dmytra Buraho, 336 (in Ukr.).
10. Kolois, Zh. V. (2015). Neuzualnyi slovotvir: monohrafiia [Unusual word formation]. Kryvyi Rih : NPP Asterix, 156 (in Ukr.).
11. Krovyt'ska, O. V. (2002). Nazvy osib v ukrayinskii movnii tradytsii XVI–XVIII st. Semantyka i slovotvir [Personal names in the Ukrainian linguistic tradition of the XVI–XVIII centuries. Semantics and word formation]. Lviv: Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypyakevycha NAN Ukrainy, 213 (in Ukr.).
12. Martinek, S. (2011). Empyrychni i eksperymentalni metody u suchasniy kohnityvniy linhvistytsi [Empirical and experimental methods in modern cognitive linguistics]. In: *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya filolohichna [Bulletin of Lviv University]*, 52, 25–32 (in Ukr.).
13. Navalna, M. I. (2019). Osoblyvosti redaguvannia vidabreviaturnykh utvoren [Peculiarities of editing abbreviations formations]. In: *Society. Document. Communication. A series of «Philological science»*. (6), 121–135 (in Ukr.).

14. Neliuba, A. M. & Redko Y. O. (2017). Slovtvorchist nezalezhnoyi Ukrayiny. 2012–2016. Slovnyk. Kharkiv: Kharkivske istoriko-filolohichne tovarystvo, 460 (in Ukr.).
15. Google forms.
16. Poliuga, L. M. (2001). Slovnyk ukrayinskykh morphem [Dictionary of Ukrainian morphemes]. Lviv: Svit, 448 (in Ukr.).
17. Ponomarenko, S. S. (2017). Suchasna ukrayinska mova: Morphemika. Deryvatolohiya. Morfonolohiya: navchalnyy posibnyk [Modern Ukrainian language: Morphemics. Derivatology. Morphology]. Mykolaiv: Vyd-vo CHNU im. Petra Mohyly, 300 (in Ukr.).
18. Romanyuk, Y. V. (2009). Slovtvirnyi potentsial novykh zasobiv nominatsiyi u suchasniy ukrayins'kiy movi [Word-forming potential of new means of nominations in the modern Ukrainian language]. In: *Movy ta kultury u noviy Yevropi: kontakty i samobutnist* [Languages and cultures in the new Europe: contacts and identity]: zbirnyk naukovykh dopovidey. Kyiv : Vyd. dim Dmytra Buraho, 672 (in Ukr.).
19. Bilodid, I. K. (Ed.) ta in. (1970–1980). Slovnyk ukrainskoi movy [Dictionary of the Ukrainian Language]. V 11 t. T. 2, 8, 11. Kyiv : Naukova dumka (in Ukr.).
20. Taranenکو, O. O. (2015). Aktualizovani modeli v systemi slovtvorennya suchasnoyi ukrayinskoyi movy (kinets XX–XXI st.): monohrafiya [Updated models in the word formation system of the Ukrainian language (end of the 20th – beginning of the 21st century)]. Kyiv: Vydavnychyy dim Dmytra Buraho, 248 (in Ukr.).
21. Shonts, O. P. (2000). Naukovo-teoretychne obgruntuvannia vymovnykh norm ukrayinskoyi literaturnoyi movy (kinets XIX – pochatok XX stolittia) [Scientific and theoretical substantiation of the pronunciation norms of the Ukrainian literary language (end of the 19th – beginning of the 20th century)]. In: *Zapysky z ukrayins'koho movoznavstva* [Notes on Ukrainian linguistics]: zbirnyk naukovykh prats'. (10), 146–156 (in Ukr.).

SOCIOLINGUISTIC TENDENCIES OF THE ABBREVIATION WORD FORMATION OF NEW CREATIONS - NAMES OF PERSONS ACCORDING TO THE TYPE OF THEIR ACTIVITY IN THE FIRST DECADES OF THE XXI CENTURY

*Olha Voronina, Postgraduate student
of M. P. Drahomanov Ukrainian State University
(Kyiv, Ukraine)*

e-mail: o.voronina@school155.com
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-5994-6252>

Abstract. Introduction. *In last decades, there has been an expansion of nomination groups in the Ukrainian language. The lexical composition of the language is enriched by borrowings and derivatives forms from previously unproductive derivational bases. It takes place by the increased communicative function of the Ukrainian language in all spheres of social life following independence in 1991.*

The purpose *is to investigate the grammatical innovations, the derivational basis of which includes both active abbreviations and lexical abbreviation neologisms resulting from the recent appearance of structures or phenomena. The aim is to identify the systematic nature of abbreviated nominative derivatives formation from the base of well-known active abbreviations. Also, we need to single out etalon forms of derived words from the such bases: 'ZNO', 'MNS', 'IT', 'ATO', 'DSNS', 'OOS', 'TrO'.*

The methods. *The main features of the linguistic analysis are implication of sources for the study of lexemes, analysis of the language system and verification based on intuition and observations of the researcher. For this exploration we made up a questionnaire in which respondents wrote possible abbreviated derivatives in their opinion.*

Main results of the study. *There are invariant, or basic, and facultative manifestations in the creation of word-formation models of abbreviated derivatives. It was proved that the abbreviation as a root morpheme should be written according to pronunciation and on a par with other morphemes. That is why it is concluded that the root morpheme 'zeeno-' will be appropriate for an abbreviated nouns formed from the base of 'ZNO'. Also, both the suffixes '-nyk' and '-ets' are the main productive for the creation of nominative derivatives-names of persons. The main interfixes are 'iv' and 'ov' which were used in the derivatives of respondents: 'zeenovets', 'aitivets', 'atovets' (with a morphemic suture at the boundary of the root and interfix), 'oosivets'.*

Originality. *The researching of grammatical innovations made possible to identify such standard abbreviated derivatives according to word-formation norms: 'zeen/ov/ets', 'emenes/nyk', 'ait/iv/ets', 'at/ov/ets', 'deesenesh/nyk', 'oos/iv/ets', 'teer/ov/ets'. These abbreviated derivatives are only examples among more lexemes like this. Native speakers had begun to produce them only in last decades. We can make sure of this after researching dictionaries. In the "Great Orthographic Dictionary of Modern Ukrainian Language", published in 2008, provides only 7 nominative abbreviated derivatives out of 150,000 words: 'bamivets', 'vuzivets', 'emteesivets', 'esesivets', 'ounivets', 'raykomivets', 'natovets'. In the dictionary "Word Formation of Independent Ukraine", published in 2017, number abbreviated nouns with suffixes '-ets' (for example, 'dukivets'*

(from 'DUK'), 'fsbivets', 'idilevets', etc.) and '-nyk' (for example, 'nabushnyk', 'bepepeshnyk', 'bibisishnyk', 'gpushnyk') is already greater. That is why analysis abbreviated derivatives is originally and actually theme.

Conclusions and specific suggestions of the author. The suffix method of word-formation is the main one in the creation of neologisms. The structure of abbreviated derivatives is predominantly as follows: root morpheme according to the phonetic properties of the abbreviation and written at the level with other formants, in lowercase, morphemic suture at the boundary with the interfix, suffix, ending. So, the rapid dynamic of abbreviated derivatives in the Ukrainian language is too noticeable. It requires further researches, particularly sociolinguistic.

Key words: abbreviated derivative, word-forming affix, word-formation norm, names of persons.

Надійшла до редакції: 20.04.24.

Прийнято до друку: 28.05.24.